

Midä Setomaa põllumiis lõikusku

Üldäs, öt maailma vanõp aamõt olõ-õi' mitte lõbotütrigu aamõt, a om põllumehe aamõt — tuu rassõ tüüga' toidat eishindä ja perre ja jääs tõisilõgi'. Kuis sis Setomaa põllumiis eläs, kuis suvi om olnu', mitä s'oo aastaga sahvrihe ja keldre pandas, tuud kävegi' kullõmah NUTOV MIRJAM. Ja kaemi' ka', öt määne oll põllumaandus Setomaal edimätse Vabariigi aigu ja kas põllumiis olla' om õks uhkõ ja hüä.

Aavo (40) ja Merike (35) Auseri perreh om kol' tüüard: Ave (15), Merili (14) ja Krete (7). Näide talupidäminõ om Saarepää küläh Mäe taloh, mia' jääs Podmotsahe, sinnä' koh Aavo sõno perrä, om läbi aigu olnu' nii kehvä' maa', öt enne suurt sõda olti eiski' maamassust vabastõt.

«Kaasaigõ põllumaandus om kosmonautika kõrval tõõsõ kotosõ pääl. Ku' kurki kasvatõdas kivivilja pääl, sis mille saai' Setomaa maiõ pääl kurki kasvata'. Ma olõ kõigilõ näädänü', öt saa külh.» kõnõli Aavo.

Auseri' kasvatasõ' aidvilja ja maad om näil tuu all veidebä ku' 0,3 hektarit ja maa om soiõ vaihõl. Öt näil aidvili kasus väigo kõisil maalapõl, sis PRIA annai' toetuisi, rahaapi andas õnnõ sis, ku' põldo om jo' 0,3 ja inäbä.

Auseri' alosti' aidvilja kasvatomõga' 12 aastakka tagasi, ku' turgu jouti edimätse. Setomaa põllumaiõ hädä om tuu, öt mulla' omma' väiga viledsä', toitainidõ vaesõ' ja pelgäse' põuda. Auser üteli, öt edimätse aastagil olõ-õs põvva' suurõs hädäs ja tuuperäst öt aidvilja oll näil maaha tett õnnõ nii pall' o ku' jouti ar' kasta'.

Joudva' inne tõisi

No' ku' Auser kasvatas aidvilja inäbä ku' edimält, sis om kastmisõga' rassõp ja niisutussüsteemi' massva' liisnalt pall' o. Hüä om tuu, öt Setomaa maa' piisüse', läävä' ruttu lämmäst. Tuuperäst joudva' mii' nulga põllumehe' inne tõisi turgu. Ja tuud tä edimätse aastagil ka' ar' kasut.

«Säidse aastakka tagasi olli mii' s'ooaga tõisist iih, a no' om tehnika nii pall' o edesi lännü', öt tõõsõ' omma' meele pererä joudnu',» kõnõli Auser. No' kasvatas Auser kõgõ rohkõba kartohkat (5-6 ha), kapsast (2 ha), sibulat (10000 seemet) ja

veidebä pörknit, piiti, tumatit, kurki, upõ, kõrvtsat ja maaskit. Auser jovva-ai' turgu küh inäp edimätse siäh, a põldu tege tä õks edesi.

Aavo arvatõh om kõgõ tähtsäp olla' uma esä tüü edesitegi. Ku timä esä vei viil kõik saagi Leningraati/Peterburi turgu, sis tämbä om Vinne turu asõmõl Soomõ ja Talina turg.

Rein (45) ja Viivika (43) Kooseri perreh om kol' poiga: Mikk (22), Märt (20) ja Valter (13).

Kooseri perre talo om Meremäel ja tuust Setomaa nulgast om 1928. aastagal vällä ant raamaduh «Eesti III. Setomaa» kirotoit niimuudu: «Kõgõ pareba' põllumaa' omma' Irboska ja Vil' o valla põh' apuul, Senno valla lõunõpuul ja Meremäe ja Petseri valla keskpaigah. Muidõ omma' põllumaa' /.../ kehvä'.»

✖✖✖ **Ku mii' alosti, sis olõ-õs toetuisi. Öga aastaga sai Vinnemaaga ärra aetus ja öga aastak ma mõtli, öt tulõ s'oo asi ar' lõpeta'.**

Reinu arvatõh omma' Setomaa põllu' keskmätse'. «Ku' mii' saa s'ool aastagal vilja 4 tonni hektarilt, sis Kesk-Eestih saias 7-8 tonni.» selet Kooser, kinkõ hindä maa' omma' vaest Setomaa üte' pareba'.

S'ool aastagal kasvat Kooser kesvä, kaara, nissu, rükä ja rapsi 500 hektarit ja 100 hektari jago maad om hainataimõ all. Rapsi om 100 ha, tali-ja suvinissu 150 ha, kaara 30 ha, rükä 15 ha ja kesvä 200 ha. Rein üteli, öt umal aol sai alostõt nelä hektari ja T25-ga'.

«Ku mii' alosti, sis olõ-õs mäntsitki' toetuisi. Öga aastaga sai õks Vinnemaaga ärra aetus ja öga aastak ma mõtli, öt tulõ

s'oo asi ar' lõpeta'. Ja sis sai jalki' kõik raha põllu sisse pantus — tull kevväi ja kai, öt olõs õks vaia põldu suurõnda'. Suurõndõ om ka' tuuperäst, öt puja' lõpõdi' keskkooli' ja sis ütli', öt piäs vahtsit massiniit ostma jne. Esä oll mul kah põllumiis,» kõnõli Rein mille tä põldo tege.

Viivika arvatõh näide elokotusõh tõisildõ saaki-i' ellä', tulõ eis' iist võtta' ja tetä', siih kiäki' sullõ niisama midägi' anna-ai', eis' piat olõma hindäle tüüand- ja ja tuu kõgõ rohkõba om tähtsä miihilõ.

Aare (55) ja Ene (54) Laaneots tegevä' kõik tüü' katõkese ar'. Tütre' Annela (29) ja Marje (26) omma' jo' uma elo pääl. Vinne aigu oll Aare Võhandu sohvoosi pääagronoom. Ku tä koolh käve, sis tä nii väiga tahaki-is agroomst oppi', nii ku' mehe' õks, tälle miildü' inäp massina'. Laaneots kasvatas aidvilju nii ku' Auseri perheki'. Kartohkat om näil 3-4 ha, kapsast 0,5 ha, a pör-

knit, kaalõ, piite, kõrvtsit, kabatõkkõ, jaapani redissit ja maaskit om veidebä, a nii pall' o õks öt om midä turgu viia'. Pikkä aigu põldu pidänü' Aare ütles, öt õgas mii' õks inäp nuu' õigõ' põllumehe' olõ-õi'. «Meil tulnu' õks ummi latsilõ ka' sääne maa üle anda', nii ku' mii' ol' s'oo saanu'. Tämbäne põllumiis võtt põllust rohkõba ku' tä tälle tagasi and.» om Aare murrõh ja kõnõlõs viil, öt põllumehe' pia-ai' inäp eläjit ja sis saa-ai' põld ka' orgaanilist väetüist, maa taht õks sitta kah. Nii ku'

Kooser ja Auser mõtlõsõ', öt tulõ põldu tetä' nii ku' näide esä' omma' tennü', nii arvas ka' Laaneots, öt esä põllu'

AAVO JA KRETE: üteli hobõsõga, kinkäga Auserid viil tämbagipäiv om vao vahesit harinu'. 2 x foto Nutovi Mirjam

tulõ kõrrah hoita'. Aare ja Ene püüdvä' õgal aastagal õks nii pall' o põldu tetä' ja tullu saia', öt tuuga' saasi' ar ellä' ja viil üte sõidu kah kohegi' vällämaalõ.

Põllumehe vainlasõ' ja sõbra'

Kõik, kiä' põldu tegevä' tiidvä', öt nä saa-ai' tävveligult olla' kindla', öt saak tulõ saa protsendilinõ. Saagi tege taivaesä —

määne ilm andas, niimuudu vili kasus. Auser üteli, öt timahava om taivaesä olnu' armulinõ ja saak om perüs hüä, a minevä aastaga oll põvvanõ suvi ja kapsas kasu-us sukungi'.

Koosergi kitt taivaesä, öt s'ool aastagal tulõ timäga väiga rahu olla'. «Timäga tulõ kõõ rahu olla', nii kuis tä and, nii tulõ rahu olla',» arvas Rein, kiä' tiid, öt ilm om kõgõ

tähtsäp, ku ilma olõ-õi', sis võit väiga vabalt pankrotti minnä'.

Laaneots väiga suur optimist olõ-õi'. Taivaesä om s'ooni' aoni'

